

Z užitkové keramiky resp. kuchyňské keramiky byly shora uvedené nádoby doprovázené výrobky šedé keramiky, keramiky tuhované a světlé keramiky s glazurou na vnitřní straně. Zastoupeny byly hrnce, mísy, poháry, lahve, džbány a poklice.

Vzhledem k tomu, že značná část souboru se nacházela v obilní jámě, která se po zániku původní funkce stala jámou odpadovou, byly v jámě také výrobky ze skla, předměty kovové, dřevěné, kosti i kůže.

Na zpracování S. von Osten navazují rozbory zvířecích kostí od E. Kanelutti, zpracování dřeva včetně dendrochronologie od O. Cichočky, antropologickou část nálezu kostry z doby kolem r. 2000 př. Kr. zpracovali W. Heinrich, A. Jenisch a G. Hauser.

Z hlediska metalurgického doplnil náleзовý soubor G. Sperl. Mineralogicko-petrografické rozbory zpracoval O. A. R. Thalhammer.

Za poznamenání stojí, že finanční prostředky na zpracování tohoto souboru poskytla země Dolní Rakousko.

VLADIMÍR NEKUDA

Werner Meyer a kol., „Heidenhüttli.“ **25 Jahre archäologische Wüstungsforschung im schweizerischen Alpenraum.** Schweizer Beiträge zur Kulturgeschichte und Archäologie des Mittelalters 23/24, Basel 1998, 431 str., 512 obr.

Úctyhodné dílo shrnuje výsledky průzkumu a archeologického výzkumu zaniklých sídlišť v Alpách. Celá řada dílčích výzkumů byla sice již předběžně publikována, ale v této práci jsou výsledky zařazeny do širších souvislostí. Precizně dokumentované terénní archeologické výzkumy jsou doplněny speciálními expertizami týkajícími se zvířecích kostí, ale i průzkumem opuštěných a postupně zanikajících usedlostí. Úsilím celé řady expedic se podařilo získat představu o jednoduchých sídlech horalů vznikajících podle radiokarbonového datování již v 7./8. stol. Pro období před 13. stol. jsou zatím doloženy jen zbytky jednoduchých jednoprostorových chat bez vyššího patra, zaujímající plochu 3 až 20 m². Jednalo se o jednoduché přibytky s víceúčelovým ohništěm, lůžkem a jednoduchým zařízením v nichž mohly být skladovány produkty jako mléko, sýr nebo máslo. Až na jednu výjimku (Ámpechli), kde byly objeveny zbytky stáje pro koně, nejsou před 13. stol. zjištěny pozůstatky stájí pro chovná zvířata. Zvláštní kategorii staveb představují zbytky malých zastřešených prostor o ploše 3 až 5 m². Patrně se jednalo o přístřešky v nichž se pastýři chránili před deštěm. Celá řada přístřeší využívala také přirozené, nebo také uměle vyhloubené jeskyně. Pozornost v práci není věnována jen přístřeškům, ale i hradům, kaplím, kostelům, zbytkům cest i příkopům a zdím vymežujícím hranice. Archeologickými metodami se tak podařilo získat zajímavé doklady pro poznání pasteveckého hospodářství a způsobu života ve středověku.

JOSEF UNGER

Ch. Bader, **Die Burgruine Wulp bei Küsnacht ZH,** Schweizer Beiträge zur Kulturgeschichte und Archäologie des Mittelalters Bd 25, Basel 1998, 111 str., 14 tab.

Výsledky archeologických výzkumů na hradu Wulp probíhajících v různých sezónách od roku 1920 do roku 1982 se dočkaly po šestnácti letech i zveřejnění v monografii. Po úvodních kapitolách obsahujících popis geografické a topografické polohy lokality, rozbor jména, písemných pramenů, starých vyobrazení a plánů, následuje kapitola popisující výsledky jednotlivých výzkumných sezón a rozbor objevené situace spolu s rekonstrukcí některých prvků, například cisterny. Další část je věnována nálezům, především keramice z níž nejstarší patří již do doby bronzové (16.–15. stol. př. Kr.). Další zlomky jsou z doby římské (3. stol. po Kr.), ale většina až ze středověku (11./12. až první polovina 13. stol.). Mezi nálezy nechybí ani hrcovitě a pohárově kachle. Kostěný ořech do kuše dokládá velmi časný výskyt této zbraně používané již od 10. stol. až do novověku. Mezi železnými artefakty zaujmou podkovy se zvlněným okrajem, přezky, ostruhy s bodcem, zlomek kopí s křídélky, klíče, kladiva i vinařský nůž. Nalezené mince jsou datovány do druhé poloviny 11. stol.

Samotný hrad postavený v pěti etapách na ploše 40×30 m (800 m²) zaznamenal od doby svého vzniku v druhé polovině 11. stol. značné proměny. Ve druhé polovině 12. stol. stála v centru hradního areálu hranolová věž odstraněná v polovině 13. stol. při přestavbě hradu za níž do hradby byla vetknuta věž s břitem. Zánik hradu souvisí patrně se sporem mezi Rudolfem Habsburským a Litoldem Řezenským v letech 1267/68. K práci je připojen katalog a vyobrazení reprezentativního vzorku nálezů. Z českých autorů je citován jen D. Líbal a to v souvislosti s břítovou věží na hradu Forchtensteinu v Burgenlandu a na českém Zvíkově.

Publikace patří k monografiím, které podrobným způsobem zveřejňují výsledky práce švýcarských archeologů a díky nimž se Švýcarsko stalo v Evropě zemí s nejvyšší úrovní castellologické archeologie.

JOSEF UNGER

Renesanční Olomouc v archeologických nálezech. Sklo, slavnostní keramika a kachle. Archeologické výzkumy Památkového ústavu v Olomouci 1973–1996. Katalog výstavy. 111 stran a 16 barevných fototabulek. Olomouc 1998.

U příležitosti výstavy na níž měla veřejnost možnost shlédnout část velkého bohatství získaného archeologickými výzkumy v Olomouci, vydali Památkový ústav v Olomouci a Spolek pro podporu historicko-archeologických výzkumů na Olomoucku, za podpory olomouckých, pražských a brněnských institucí, katalog na jehož tvorbě se podílel celý kolektiv autorů (H. Sedláčková, J. Bláha, T. Drobný, I. Hlobil, P. Michna) a několik autorů kresebné a fotografické dokumentace, jakož i konzervátoři a grafici.

Úvodní slovo z pera Josefa Bláhy podtrhlo pětadvacetiletou intenzivní archeologickou práci v historickém jádru Olomouce, jejímiž výsledky jsou důležité poznatky historického rázu opřené o desetitisíce artefaktů a množství archeologických terénních pozorování.

Z písemných pramenů vychází příspěvek Ivo Hlobila týkající se renesanční kultury stolování v Olomouci. Renesančním sklem se v publikaci zabývá Hedvika Sedláčková a táž autorka spolu s Josefem Bláhou zhodnotila i slavnostní keramiku z olomouckých nálezů. Podílela se také spolu s Josefem Bláhou a Pavlem Michnou na vyhodnocení nálezů renesančních kachlů. Jádrem celé práce je však katalog, který na šedesáti stránkách předvádí popis i vyobrazení těch nejzajímavějších nálezů. Kromě již uvedených autorů se na něm podílel i Tomáš Drobný. Vědeckou využitelnost celé publikace zvyšuje i třístránkový seznam literatury a exkurz O. Gedeona a V. Hulínského týkající se analýz skla. Velmi kvalitní fotografie jsou v tomto případě plně na místě, protože jen na nich lze dobře dokumentovat barevnost skla i keramiky, která v renesanci hrála důležitou roli. Textová část však mohla být s barevnými fotografiemi propojena odkazy. Připočteme-li k tomu i velmi dobrou grafickou úpravu, pak předložená publikace jistě velmi dobře reprezentuje archeologii České republiky a vzhledem k dvojjazyčnosti textů (vše i v anglické verzi) bude jistě se zájmem přijata i zahraničními zájemci.

JOSEF UNGER

Stanislav Miloš–Pavel Michna–Hedvika Sedláčková, Pozdněgotické a renesanční kachle ze zámku v Hranicích, 50 stran, Hranice 1998.

Slavnostní otevření rekonstruovaného hranického zámku se stalo příležitostí pro vydání zajímavé publikace, v níž byla veřejnosti zpřístupněna alespoň část výsledků archeologického výzkumu a stavebněhistorického průzkumu provázejících rekonstrukci. Výsledkem stavebněhistorického průzkumu je nový obraz podoby hranického zámku na počátku 16. stol., jak jej v kresbě představil Stanislav Miloš. Zsvěcená studie Pavla Michny „Pozdněgotické a renesanční kachle ze zámku v Hranicích“ zasazuje hranické nálezy do celkového vývoje kachlových kamen nejen na Moravě, ale ve střední Evropě. Morava v tomto procesu sehrála důležitou roli, protože již ze třetí čtvrtiny 13. století máme doložena kachlová kamna, respektive pec s vsazenými kachli, na šlechtickém sídle na zaniklém Kovalově u Žabčic. Kachle z kamen, jimiž byl hranický zámek vybaven na přelomu

15. a 16. stol., jsou dokladem vlivu kulturního centra, které se v druhé polovině 15. stol. vytvořilo v Uhrách a odtud vyažovalo i na Moravu. Součástí publikace je i katalog popisující a vyobrazující 33 nalezených exemplářů. Vtipně byla využita i obálka, na níž jsou umístěny barevné fotografie kachlů. Celá textová část publikace je přeložena i do angličtiny, čímž je zpřístupněna i pro badatele a zájemce z dalších zemí. Publikaci je možno považovat za velmi dobrý a potřebný počín.

JOSEF UNGER

Ludová architektúra a urbanizmus vidieckych sídiel na Slovensku z pohľadu najnovších poznatkov archeológie a etnografie, 103 str., Bratislava 1998.

Sborník sestávající ze tří příspěvků shrnul všechny podstatné poznatky o vývoji vesnického domu na Slovensku od 6. století do novověku.

Peter Šalkovský v článku „Dedinský dom a sídlo vo včasnom stredoveku“ (str. 9–36) se na základě archeologických výzkumů věnuje podobě venkovského domu v době od příchodu Slovanů do 10. století. Východiskem je mu typologické rozdělení archeologicky zjištěných pozůstatků domů, které dokumentuje na mnoha příkladech. Zabývá se však i konstrukcí stěn, střechy, stavebním materiálem a dospívá až k rekonstrukci zahloubených i nadzemních obydlí. Pozornost věnuje i otopným zařízením v domech. Jestliže poznání a rekonstrukce domu na základě archeologických nálezů je značně obtížná, pak to dvojnásobně platí o hospodářských stavbách, jejichž většinou nepravidelné půdorysy jsou objevovány při archeologických výzkumech, ale jejichž rekonstrukce je velmi problematická. Na půdorysnou dispozici sídlišť lze usuzovat především z výzkumů v Nitrianském Hrádku a Komjaticích, kde lze postihnout jednotlivé hospodářské dvory.

Na předchozí článek navazuje práce Mateje Ruttkaye „Dedina a dom vo vrcholnom a neskorom stredoveku“ (str. 37–66) v níž je pozornost věnována podobě sídlišť, která jsou typologicky rozříděna. Stejně tak jsou typologicky rozříděny i domy a pece. Jen v případě výzkumu ve Štrbě-Hrachovisku jsou výsledky archeologického výzkumu dovedeny až do podoby kresebné rekonstrukce. Bohatý seznam použité literatury ukazuje na velkou pozornost, která problematice historického vývoje domu je na Slovensku věnována (v seznamu literatury jsou neúplné bibliografické údaje u prací Dušana Čaploviče z roku 1979 a 1993).

Ve třetím příspěvku nazvaném „Geografické, kultúrno-spoločenské a interetnické súvislosti ľudovej architektúry“ (str. 67–101) zpracovává Ján Botík problematiku lidového domu a sídliště z národopisného hlediska. Základními východisky jsou geografické, hospodářské, sociální a historické podmínky. Zvláštní pozornost potom věnuje podobě domu a jeho začlenění do rámce dvora. Pozoruhodná je i část zabývající se kulturními a interetnickými souvislostmi lidové architektury v níž se čtenář doví o architektuře Němců na Spiši, Habánů, Rusínů a dalších etnik. Je škoda, že tento příspěvek není doprovázen grafickou dokumentací a také bibliografické údaje zpracované úsporným způsobem jsou obtížněji použitelné.

Sborník je velmi dobrou pomůckou všem kdo se zabývají problematikou středověkého sídliště i domu, protože shrnuje výsledky bádání na Slovensku.

JOSEF UNGER